

СЛОВНИК ГОВІРКИ С. ЖУРАВКА ШПОЛЯНСЬКОГО Р-НУ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛ.

У статті аргументовано потребу фіксації й аналізу діалектного матеріалу з говірок Черкащини; репрезентовано фрагмент словника мішано-перехідної говірки середньонадніпрянсько-степового порубіжжя. До реєстру словника, крім апелятивної лексики, уведено прізвища, вуличні прізвиська, мікротопоніми, фразеологізми. Із метою глибшого розкриття семантики й надання докладної інформації про особливості досліджуваної говірки ілюстративний матеріал репрезентовано у вигляді мікротекстів. Аналіз лексики інформантів засвідчив мовні елементи, що, ймовірно, постали внаслідок накладання ареалів явищ середньонадніпрянського й степового діалектів: активізація творення синонімів і дублетів, розширення семантичної структури лексем, збереження архаїзмів, лексичні й семантичні регіоналізми, фонетично модифіковані лексеми-інновації. Наслідки міждіалектної взаємодії помітні й на інших мовних рівнях – у фонетиці (гіперизми, метатеза), морфології (зміна граматичного роду лексем).

***Ключові слова:** діалектний словник, словникова стаття, говірки Черкащини, мішано-перехідна говірка, середньонадніпрянсько-степове порубіжжя.*

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток української діалектології в останні десятиріччя позначився на способах і методах записування, фіксації, аналізу та репрезентації діалектного матеріалу; змінилися погляди на наукову цінність діалектних явищ різних структурних рівнів. Зокрема, лексика, яку вважали менш інформативною порівняно з фонетикою, граматику, нині перебуває в колі неослабного інтересу дослідників щодо її семантики, структури, просторового розміщення й варіювання. Вивчення словникового складу українських говорів лишається одним із актуальних завдань сучасної лінгвістики, адже досі не створено Загальнонаціонального лексичного атласу, не втрачає гостроти й потреба видати Словник українських народних говорів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В українській діалектології відомі численні лексикографічні загальні й тематичні праці з різних мовно-територіальних утворень, однак багато діалектних масивів лишаються поза увагою мовознавців, зокрема й неоднорідний у лінгвальному відношенні ареал Середньої Наддніпрянщини. Спробу лексикографічного представлення лексики середньонадніпрянських правобережних говірок Черкащини вперше здійснив П. С. Лисенко [1], окремі тематичні групи її західної периферії репрезентовані в словниках Т. М. Тищенко [2], Г. Г. Березовської [3]. Лінгвогеографічне опрацювання лексики 26 лівобережних і правобережних говірок Черкащини подано в працях В. С. Ваценка [4], номінації побутових реалій у говірках правобережної Черкащини стали об'єктом вивчення Г. І. Мартиної [5], сільськогосподарські найменування в західних говірках Черкащини досліджувала Т. М. Тищенко [6], назви одягу та взуття в говірках її південної зони – Т. В. Щербина [7]. На жаль, цілісної репрезентації лексичного складу досліджуваного континууму немає, тому необхідне створення словника середньонадніпрянських говірок [докладніше див. 8], фрагментом якого є лексичний склад говірки с. Журавка Шполянського р-ну Черкаської обл.

Лексикографічне опрацювання окремої говірки має давню й багату традицію (П. Д. Гладкий [9], Л. С. Паламарчук [10], О. С. Мельничук [11], А. С. Зеленько [12], З. М. Бичко [13], І. В. Сабадош [14], М. В. Вербовий [15], Л. Р. Остап [16]). Учені зауважують, що словник однієї говірки не варто розглядати як «демонстрацію лексики

саме певного населеного пункту» [14, с. 5]. Евристична цінність таких праць полягає не лише в можливості якнайдокладнішого представлення складу лексики, повноті виявлення її семантики та функціональної диференціації, але й у репрезентації діалектної лексики, типової для певної діалектної зони. **Мета** нашого дослідження – репрезентувати фрагмент словника говірки с. Журавка Шполянського р-ну Черкаської обл., яка належить до південної зони середньонаддніпрянського діалекту.

Створюваний словник – диференційний: він охоплює найменування, що відрізняються від літературних лексичним оформленням, семантикою, словотворчими афіксами, граматичними характеристиками, акцентними рисами, синтагматичними відношеннями. У ньому представлена типова інформація, характерна для діалектних лексикографічних праць: реєстрове слово, граматичні ремарки, вказівка на семантику лексичної одиниці, ілюстративний матеріал тощо. Матеріал до словника автор статті почав записувати з 2000 р., робота триває й досі. Повноті фіксації лексики та відображенню тонкощів семантики «зсередини» сприяє те, що це рідна для записувача говірка.

Виклад основного матеріалу дослідження. Село Журавка Шполянського р-ну Черкаської обл. засноване у 18 ст., розміщене за 28 км від районного центру, за 7 км від залізничної станції Капітанівка. На території села та навколо в шести курганних групах розкопано поховання скіфо-сарматського періоду. Говірка с. Журавка належить до південної зони середньонаддніпрянського діалекту [17, с. 617–630], наддніпрянської групи говірок східної зони середньонаддніпрянсько-степового порубіжжя, які кваліфіковано як мішано-перехідні (докладніше див. [7, с. 84–96]).

Структура словникової статті.

Реєстрові слова подано малими літерами жирним шрифтом за українською абеткою. Після реєстрового слова розміщено його фонетичний запис, що увиразнює типові особливості говірки. Так, у мовленні діалектоносіїв говірки с. Журавка фонему /e/ в ненаголошеній позиції реалізує звук [и] (*стир^лна, тимпир^лтура, ли^лжит^л, пови^лзем, чир^лвоний, ми^лна, з^лдалику*), зрідка, у позиції перед наголошеним [e], – [a] (*та^лпер, по-та^лпер^лшин^лому*); перед наголошеним [i] її виявляє звук [i] (*на п^лч^лі*). У мовленні одного й того ж інформанта засвідчуємо паралельне вживання фонетичних варіантів ненаголошеного [e] в позиції перед наголошеним [e]: *зи^ллений і за^ллений*, однак у позиції перед наголошеним [i] можлива реалізація /e/ як [и] чи [и^e]: *позили^лна і пози^eли^eна ів*. Фонема /o/ в ненаголошеній позиції в говірці с. Журавка Шполянського р-ну Черкаської обл. реалізована звуком [o] в позиції перед наголошеним [o]: *го^лрод, го^лройу*; у позиції перед наголошеним [i] виявлена звуком [o^y]: *до^лізла, со^лбі*, а перед наголошеним [y] можливі паралельні фонетичні варіанти – [o] // [o^y] // [y]: *по^лсуда, по^лсуди, пу^лсуди*. У словнику репрезентовані всі фонетичні варіанти реєстрової лексеми.

Місце наголосу в слові позначене вертикальною рисою ^l, яку ставимо перед знаком приголосного, що передує наголошеному голосному, а якщо наголошений склад починається з голосного, то знак наголосу поставлений безпосередньо перед літерою на його позначення: *ду^лмайу, в ш^лколу, У^лка*.

Після запису слова фонетичною транскрипцією подано граматичні характеристики: рід, закінчення род. відм. однини та наз. відм. множини іменників (іменники з неповною числовою парадигмою позначені лише одн. чи лише мн.); закінчення родових форм та множини – для прикметників; у дієсловах зазначено вид, перехідність / неперехідність.

У словниковій статті зазначено семантику слова; із метою глибшого її розкриття й надання докладної інформації про специфіку досліджуваної говірки репрезентовано ілюстративний матеріал у вигляді мікротекстів. Згідно із сучасними підходами до лексикографічного опрацювання лексики однієї говірки [15], разом із апелювальною лексикою в словнику репрезентовані й оніми (прізвища (^l*Келп, Вай^лвала*), вуличні прізвиська (*Ма^лована, Мимба, На^лнайчик, Му^лтик*), мікротопоніми (*Ска^лжений Кушч* ‘назва частини лісу’, *Да^лк ів Йар* ‘назва кутка’), фразеологізми (*п^лти в ^лгайду* ‘зникнути,

загубитись серед загалу, серед сукупності речей, коштів тощо', *ни трон'* ¹*Сидоре* ¹*матир'* 'про дуже запальну, сердиту, дратівливу людину').

До реєстру словника введено локальні лексеми (*за*¹*тинчливий* 'нерішучий, неговіркий', *по*¹*гулат'* 'подужати'), семантичні регіоналізми (*за*¹*т'ірка* 'сорт тонкої круглої локшини фабричного виробництва', *п'іде*¹*какуват'* 'залицятися', *с*¹*лини*¹ 'моросить (про невеликий дрібний дощ)'), словесні елементи дитячого мовлення (*бе*¹*би* // *бе*¹*бат'* 'спати', *кет*¹*'а* 'цукерка', *пу*¹*дул'* 'цибуля'), фонетично модифіковані респондентами старшого віку лексеми-інновації (*б*¹*ломба* 'пломба', *ко*¹*лодки* 'колготки', *нар*¹*козики* 'наркомани', *кет*¹*чуп* 'кетчуп', *ка*¹*ро*¹*оке* 'караоке').

Якщо слово багатозначне, то арабськими цифрами відокремлене кожне зі значень; першим подаємо найбільш відоме й поширене в говірці: **толока** *толо*¹*ка*, -и, ж. — 1) 'поросла травною присадибна ділянка, яку використовують для випасання худоби'; 2) 'неорана ділянка землі, на якій давно ніхто не господарює'. Якщо слово в говірці має синонім, то його наведено після ілюстративного матеріалу. Омоніми подано в різних словникових статтях з надрядковими цифрами ¹, ²: **вовчок**¹ *вов*¹*чок*, -а, -и, ч. — 'прямокрила комаха (*Gryllotalpa gryllotalpa* (L.)) довжиною 33–48 мм, темно-коричневого забарвлення з жовтуватими крилами й нижньою частиною тулуба; з помітним оксамитово-коричневим щитом і сильними, дуже розширеними передніми ногами-копачами'; **вовчок**² *вов*¹*ч'ок*, -а, -и, ч. — 'нетовариська людина'.

Умовні скорочення подаємо окремим списком: авт. — примітка автора статті; безос. — безособове; вульг. — вульгарне; див. — дивись, евф. — евфемізм; заст. — застаріле; ◇ — фразеологічна одиниця тощо.

Фрагмент словника

акиш *а*¹*киш*, виг., 'вигук, яким відганяють курей'; т. с., що **киш**, **ки**¹*ша*: *а*¹*киш* з *го*¹*роду* / *шо* ви там *по*¹*на*¹*ходи*¹*ли* / *до*¹*ма* *ти*¹*ш*¹*ни*¹*ц*¹*'і* / *по*¹*бо*¹*ки* / *а* *во*¹*ни* *хо*¹*д*¹*'ат* / *шу*¹*ка*¹*й*¹*ут*¹ / *лу*¹*чо*¹*го* //

баба куця *ба*¹*ба* *ку*¹*ц*¹*'а*, -и ...-і, 'жмурки, гра, при якій один із учасників із зав'язаними очима ловить або відшукує інших'; т. с., що **жмурки**, **піжмурки**: *Д*¹*'іти* *гу*¹*л'**али* в *ба*¹*би* *ку*¹*ц*¹*'і* / *ку*¹*ц*¹*'а* / *к*¹*ре*¹*му*¹*ш*¹*ки* / *ку*¹*бе*¹*ка*¹*ла* / *на*¹*хо*¹*ди*¹*ли* в *шо* *гу*¹*л'**ат* //

бабка¹ *ба*¹*бка*, -и, -и, 1) розм. 'бабуся, людина похилого віку': *та* *во*¹*на* *ше* *н*¹*'і**чо*¹*го* / *й*¹*'і**й* *у*¹*ж*¹*е* *б*¹*'і**л'**ше* *ч*¹*им* *с*¹*'ем*¹*'ат* *го*¹*д* / *а*¹*ли* *ж* *та*¹*ка* *а*¹*ку*¹*рат*¹*'нен*¹*'ка* *ба*¹*бка* / *і* в *хо*¹*ат*¹*'і* *чи*¹*с*¹*'тен*¹*'ко* *і* в *дв*¹*'і**р* *при*¹*'ї**ат*¹*но* *зай*¹*'ти* //; 2) 'знахарка': *ра*¹*ни*¹*ше* *й**ак* *д*¹*'і**ти* *з*¹*л'**'акан*¹*'і* / *то* *шу*¹*'ка*¹*ли* *ба*¹*б*¹*ку* / *то* *та* *ви*¹*'ш*¹*'і**нту*¹*вала* //

бабка² *ба*¹*бка*, -и, одн., 1) 'солодка страва з відварених макаронів, залита сумішшю збитих із цукром і маслом яєць і запечена в печі': *бу*¹*ло* *ма*¹*ти* *й**ак* *сп*¹*'і**че* *ба*¹*б*¹*ку* / *то* *дл*¹*'а* *на*¹*с*¹*'ни*¹*'ма* *лу*¹*чо*¹*го* / *ми* *й* *ка*¹*ст*¹*'ру*¹*л*¹*'у* *ви*¹*ш*¹*кр*¹*'і**ба*¹*ли* *та* *й**ї**ли* //; 2) -и, -и — 'солодка великодня випічка': *й**а* *на*¹*с*¹*'ки* *ше* в *чи*¹*'т*¹*'вер* *по*¹*п*¹*'и*¹*к*¹*'ла* / *а* *при*¹*'ї**ди*¹*ши* / *то* *за*¹*м*¹*'і**си*¹*и* *ба*¹*б*¹*'ки* / *то* в *су*¹*б*¹*'от*¹*у* *по*¹*п*¹*'и*¹*ч*¹*'ем* / *та* *й* *бу*¹*де* *на*¹*м* *П*¹*ас*¹*ка* //

бабка³ *ба*¹*бка*, -и, -и, 'гриб підберезовик': *п*¹*'і**ш*¹*ла* в *л*¹*'і**с* / *д*¹*ум*¹*ала* *п*¹*'і**сл*¹*'а* *до*¹*ш*¹*'чу* / *мо*¹*ж*¹*е* *ма*¹*сл*¹*'у*¹*ки* *бу*¹*ду*¹*т*¹['] / *ни*¹*'ма* / *т*¹*'і**ки* *ш*¹*т*¹*ук* *с*¹*'і**м* *ба*¹*бо*¹*к* *зна*¹*й*¹*ш*¹*'ла* *та* *й* *у*¹*'се* //

бабка⁴ *ба*¹*бка*, -и, -и, 'хижа комаха ряду *Odonata* з довгим тонким тілом і двома парами великих прозорих крил': *за*¹*ра*¹*з* *ти*¹*х* *ба*¹*бо*¹*к* *ни* *д*¹*у*¹*ж*¹*е* *й* *в*¹*ид*¹*'но* / *т*¹*'і**ки* *ко*¹*ло* *ста*¹*в*¹*'к*¹*'ів* / *а* *ра*¹*ни*¹*ше* *до*¹*ш*¹*'ч* *п*¹*'ро*¹*й*¹*де* / *а* *й**ї**х* *ко*¹*ло* *ка*¹*л*¹^{'у*ж* *і* *п*¹*'ов*¹*но* //}

бадія *ба*¹*д*¹*'ї**а*, -і, -і, ж., 1) 'відро великого розміру, яке використовують копачі криниць для підняття нагору викопаного піску, глини, тощо': *а* *й**ак* *ки*¹*р*¹*'ни*¹*ц*¹*'у* *ко*¹*'п*¹*ай*¹*ут*¹ / *то* *т*¹*'ре*¹*ба* *чи*¹*'ма*¹*ло* *л*¹*'у*¹*д*¹*'ей* / *бо* *по*¹*'п*¹*ро*¹*бу*¹*й* *ту* *ба*¹*д*¹*'ї**у* *на*¹*'го*¹*ру* *в*¹*ит*¹*'ас*¹*'ка*¹*'й* / *та* *й* *са*¹*м* *ко*¹*'п*¹*ач* *у* *ту* *ба*¹*д*¹*'ї**у* *с*¹*'і**да*¹*'є*; 2) розм. 'будь-який великий посуд': *а* *шо* *ти* *ми*¹*'н*¹*'і* *бо*¹*ри*¹*'чу* *о*¹*'то* *та*¹*ку* *ба*¹*д*¹*'ї**у* *на*¹*'с*¹*ип*¹*'ала* / *х*¹*'і**ба* *й**а* *й**ого* *з*¹*й*¹*м* / *чи* *ти* *ш*¹*об* *й**а* *б*¹*'і**л*¹*'ш* *н*¹*'і**чо*¹*го* *ни* *й**ів*¹^{'?}; *та* *в*¹*'і**з*¹*'ми* *мен*¹*'чу* *ко*¹*'ст*¹*'ру*¹*'л*¹^{'у} / *а* *то* *в*¹*'з*¹*'ав* *ба*¹*д*¹*'ї**у* / *с*¹*'т*¹*'і**ки* *та*¹*м* *то*¹*'б*¹*'і* *т*¹*'ре*¹*ба* *з*¹*'ва*¹*'р*¹*'ит*¹^{'?}

байдуже *бай*¹*'ду*¹*ж*¹*'е*, присл., 'нормально': *та* *во*¹*на* *в*¹*ж*¹*'е* *да*¹*'в*¹*но* *в* *т*¹*'і* *Ка*¹*'р*¹*'ел*¹^{'ї*й*¹ / *й**ак* *ут*¹^{'і*к*¹*'ла* з *Во*¹*ло*¹*'д*¹*'ко*¹*'й*¹*у* *то* *та*¹*к* *і* *ж*¹*'и*¹*'в*¹*'е* / *ну* *ж*¹*'и*¹*'в*¹*'е* *бай*¹*'ду*¹*ж*¹*'е* / *у* *ти*¹*'п*¹*'ли*¹*'ц*¹*'і* *р*¹*'об*¹*'и*¹*'т*¹ / *у*¹*ж*¹*'е* *і* *в*¹*'ну*¹*'ки* *й**е* //}}

балабон балабон, -а, -и, ч., ‘куляста прикраса з пасом шовку, вовни для головних уборів, суконь та іншого одягу’: Свѣтити робили з вовни / шили п’ід тал’йу / і були чирвон’і й зилен’і пой’а си з бал’а бонами / ше шапка / і був парубок на вс’і сто / бага’тир //

балган балган, -у, -и, ч., ‘намет, у якому влаштовували святкову гостину під час весілля, проводів до армії тощо’: Зараз х’іба так свай’би справ’а йут’ / ни хочут’ за’ботиц’а / та в ристо’ранах / а то дома / чи в хат’і / чи балган с’тавл’ат’ та приби’райут’ йо’го / та так і свайбу’вали //

бантина бантина, -и, -и, ж., ‘поперечна балка між кроквами на горищі’: причѣпила до бантини сушн’у / може ни так будут’ м’ит’іл’і за’водиц’а / а во’ни од’наково йе //

бахур бахур, -а, -і, ч., ‘коханець’: У нейі кажин ден’ був новий бахур / то чириз тих бахур’ів і хата бабина Пол’ачина ни раз го’р’іла / бо та ж гул’ає / а ж ін’ки то в’ікна поб’йут’ / то хату п’ідпал’ат’ //

блюзо бл’узо, -а, -а, с., ‘жіноча полотняна сорочка, відрізна по лінії грудей, з підоплічкою’: Вд’івали ранче і бл’узо з ко’ротким рукавом / шийа кир’ничкойу // а чоботи були на г’р’анках //

боки рвать бо’ки рват’, ◇ ‘дуже сміятися, реготати’: Хтос’ йак поч’не чу’дит’ / то см’й’мос’а / аж бо’ки рви’мо / то сп’івали / танц’у’вали / ну дур’ного н’і’чого ни робили / ни було дур’ниц’ н’і’йаких //

бравий бравий, -ого, -а, -е, -і, ‘бадьорий’: Та в’ін хоч і в го’дах / а’ли ж ше та’кий / бравий д’і’док / ше при здо’ров’ї //

вайлуватий вайлу’ватий, -ого, -а, -е, -і, ‘неповороткий’: Саи’ко той пруд’кий / по’б’іг бистро / а наш та’кий / трохи вайлу’ватий / та й ни дожи’не йо’го //

вальковий вал’ковий, -а, -е, -і, ‘виготовлений із вальків, блоків із суміші соломи, глини чи землі та води’: Там у Вакул’аки хата на по’лах / вал’кова хата / нашо й’ї’ї було вал’ат’ / х’іба Д’лона там би ни жи’ла //

виболівший вибу’л’івший, -ого, -а, -е, -і, ‘виснажена хворобою людина’: а з’най’и йак три’нади’ат’ год’ / п’ідсун’ / хоч во’но і вибу’л’івше / та’ке / доки пиристи’л’у т’і баб’і / доки п’ідсуну п’ід нейі су’хе / то йа ж із си’ли виби’валас’а //

виводиться ви’водиц’а, безос., недок., неперех., ‘закінчуватися’: завда’вал’а лаво’шин’іми др’і’жчами / зати’райу вис’івкойу // і в мене во’ни вс’і’гда ни ви’вод’ац’а // замо’чу за’терт’іх / а в’ечер’і / йак г’арне борошно / то й м’іси //

вигін виг’ін, -у, -и, ч., 1) ‘місце за двором для випасання худоби’: Ко’рова сто’й’т’ на вигон’і / а’ли ж і там у’же ни’ма чо’го па’сти / все вигор’іло / то шо ж во’на / т’і’ки а’би в по’в’іц’і’и ни сто’й’ала //; 2) ‘місце, де збиралася молодь для ігор, розваг’: Ни з’най’у / в нас у н’ого ни гул’али // це була ц’ерква / о’це там був виг’ін / і де була пост’рой’іна кооп’ирац’і’я / де пам’йатник / о’то там був виг’ін та’кий //

виторопить виторо’пит’, -у, -иш, док., ‘здивовано подивитися’: а йак у Тита’ренка ма’ти пок’рилас’а си’ном / то вс’і повитр’и’чалис’а / вже вс’і з’ібрали в’зори / виторо’пили на нейі оч’і //

відмока в’ід’мока, -и, одн., ж., ‘лужний розчин, у якому намочена білизна’: Дл’а о’деж’і були жлук’та / на но’жках / кли’пки та’к і робилис’ / уни’зу були дуб’ц’і / на них з в’ід’моки к’лалос’ пра’н’а / на дуб’ц’і к’лали со’лому / а по’том пра’н’а су’хим поп’ілом приси’пали //

вкинуть в’кинут’, -у, -иш, док., ‘заквасити овочі, фрукти’: Йа вже поли’дори в’кинула / ше йаблук в’кину / а то’д’і з’і’мойу во’ни та’к і до’бр’і / вни’су / то вс’і й’ід’ат’ //

вода плакана ◇ вода пла’кана, ‘вода, яку здобувають з великими зусиллями’: Ви мал’іну поли’вай’те / а ми н’е / бо сорок м’етр’ів по’ки викотиш’ / у нас вода пла’кана //

вхідчини вх’ід’чини, -Ø, мн., ‘народний звичай відзначати заселення в нове приміщення (звичайно житло); новосілля’: Та ко’лис’ вх’ід’чини йак справ’али / то гул’али / сп’івали / танц’у’вали // а дарували шо в ко’го / то пр’ост’ін’ / то йа’кус’ р’ад’нирку / то сто’ла / то тр’у’мо зби’ралис’а су’л’іди скла’далис’а //

гатки гат'ки, -ів, мн., 'дерев'яний настил на поверхні води': *Ранче прат' ішли на гат'ки / на став'ку прали / та зараз ти ж знайши / де гат'ки / там хлопці і рибу лов'ат' //*

гичка гичка, -и, одн., ж., зб., 1) 'стебло та листя буряків': *Кор'ов і шоб було шо на ранок кинут' / бур'ак'ів / гички / і бичков'і /ночу //*; 2) гичка, -и, -и, ж., 'верхня частина зав'язаного мішка': *Ти бири м'ішок за гичку / а йа за д'ругий край / та й пони'сем //*

гільце г'іл'це, -а, одн., с., 1) 'обрядове весільне дерево, невелика ялинка, прикрашена дрібними яблуками, ягодами, цукерками, бубликами тощо; верхівка – букетом квітів і червоною стрічкою; гільце стоїть на столі протягом усього весілля': *Молода брала друж'ки і йде до молодого / а на стол'і стоїт' г'іл'це пус'те / ни к'в'іч:ане //*; 2) 'обрядове дерево, невелика молода вишня, прикрашена дрібними яблуками, ягодами, цукерками, бубликами тощо; використовують у поховальному обряді у випадку смерті неодруженого хлопця': *То йак того Кол'у хо'вали / то в його й г'іл'це було / бо в ін ше ж нижо'натий був //*

годованка годованка, -и, -и, ж., 'дитина, взята на утримання, вихованка': *т'ітка с'векрова була нивил'чка чор'п'іточка / тоже но'сила хл'іб сво'йому Кар'пов'і / і во'ни три годованки виго'дували / коли пок'рилас'а його сист'ра і в'мерла //*

гони гони, -ів, мн., 'рядки сільськогосподарських культур, розміщені вздовж поля': *Було йак п'ідиш у гони / ни дивил'с' чи жарко / чи сонце / голову нахил'ив і са'най //*

горілчані друзі гор'ілчан'і друз'і, -іх ...-ів, 'товариші, з якими заприятелювали внаслідок спільного святкування якоїсь події': *Та на с'вайб'і було ба'гато / бо в них і р'ід вил'кий / і ку'м'ів ба'гато / і по робот'і / і гор'ілчан'і друз'і / бо во'ни часто по гул'ках ходили / то хва'тайе й та'ких //*

гуляти гул'ат', -йу, -йе'ш, недок. в., неперех., 1) 'ходити, не поспішаючи, для відпочинку, задоволення тощо': *Ход'у понад'вор'і / гул'айу / то там загл'ану / то там / а шо ж ми'н'і / празник' с'одн'і //*; 2) 'бути вільним від роботи': *Та шо ж ми з'і'мою р'обимо / гулай'імо / на гор'од'і ж роботи ни'ма / так / по'порай'імос'а та й у'се //*; 3) 'весело проводити час, розважатися': *Ну ранче йак гул'али / у'с'і с'ходилис'а в ко'го там п'ід двором чи й так на вигон'і / то сп'івали / і танц'ували / і так балакали / см'ійалис'а / ну ни було / шоб там пи'ли / ч'і хо'валис'а по дво'є / бо с'тудно //*; 4) 'бути в гостях, веселитися в гостях': *Прий'іхали Руд'і до нас ше у'ден' / то дов'ген'ко й гул'али / та балу балу / та вже й в'еч'ір //*; 5) 'пиячити, проводити свій час за випивкою': *Та х'іба ж у тих Кили'п'ів шо буде / йак йім кажин ден' аби гул'ат' / де во'ни грош'і би'рут' / на хл'іб ни'ма / а на гор'р'іл'ку по'жалоста //*; 6) 'грати в якусь гру': *Д'ітми в разн'і і'гри гул'али / ну найб'іл'ше в ж'мурки / цурки / кубекала / а йак мн'ач'іе в ко'го / то у вибив'ного //*; 7) 'грати в азартну гру': *Й'іван йак прий'іж:айе / то це т'іки в'еч'ір / то давай гул'ат' / йа вже й л'агла б / а в ін т'іки / і то чи в карти / чи в дом'іно й до 'ноч'і //*; 8) 'вести розпутний спосіб життя': *Кати'рина Пол'ач:ина вс'у жизн' гул'ала / тих бахур'ів у 'нейі було пирибуло //*; 9) 'не використовуватися (про незасіяну ділянку землі)': *О'но ск'іл'ки зимл'і гул'айе / л'уди повим'ірали / а кол'ис' ни було де хати притул'ит' //*; 10) 'бути в періоді парування (про тварин)': *Бу'ва / ко'рова гул'айе / і ни за'м'ітиш / а бу'ва р'іве / казиц'а / ч'істи ни хо'че / молоко з'мениш' / гет' ни да'йе //*

гулька гул'ка, -и, одн., ж., 'гуляння': *Гор'р'іл'ку ва'рили вс'і / бо йак йака при'чина / чи' гул'ка / чи' похорон / чи' ст'ройка / чи' ми'нини / то во'на ж т'реба //*

габлі габл'і, -ів, мн., 'вила з багатьма (6–8) зубцями, заокругленими на кінцях': *бур'ак'и габл'ами викидали на ма'шину / карт'опл'у грузили / ранче ж по'д'ружчик'ів то ни було / жом укидали в 'йами габл'ами / с'і'лос на'гру'жали //*

ганж ганж, -у, одн., ч., 'недолік': *Та во'ни й ни жили довго / ті д'іти в 'нейі / йа'кийс' ганж у йіх був / шо во'ни до го'да й ни дожи'вали / то то'д'і вз'али в 'й'ій сист'ри годованку / і о'то вже во'на с'тала йіх доч'ка //*

гізіл г'із'іл', гизил, -у, одн., ч., 1) 'дерен справжній або звичайний, також кизил справжній (*Cornus mas* L.), високий (2-5 м) кущ родини деренових або невелике деревце з

круглою кроною; листки супротивні від яйцеподібних до ланцетних, зелені, цілокраї, на коротких черешках, вкритих, як і пластинка, притиснутими волосками; квітки дрібні, золотисто-жовті, зібрані в зонтикоподібні суцвіття; плід темно-червона соковита кістянка

У нас були електрики / обр'їзали дерева / і ми ни додівилис'а / а во́ни й тїзл обстригли гет'; 2) 'плід дерну': Намиста були // рого́ве на́мисто // доро́ге та́ке було / йак шиш'шина / а́бо йак г'їз'їл' //

Дацьків Яр Дац'к'їв Йар, -ого ... -у, назва кутка в с. Журавка Шполянського р-ну: Тут де ми жи́вемо / то це Дац'к'їв Йар / а чо́го так ка́жут' / мов йа́кийс' Дац'ко жив //

дерушки дируш'ки, -ок, мн., 'смужки тканини, різані зі старого одягу, які використовують для виготовлення домотканих доріжок, килимків тощо': Ни т'їки мо́лод'аж / та й ті хто за́можом був зби́ралис у ко́гос' на до́св'їтки / брали чи н'їр'їа д'ерти / чи шит' / чи виши́ват / чи дируш'ки д'ерли / та сп'ївали / разо́м ро́бота ш'видче йшла //

дженджур д'жен'жур, -а, -и, ч., 'пустий, легковажний чоловік, який кокетує своєю зовнішністю й одягом': той з'емка по́сватавс' до мо́йейі т'їтки / а во́на роз'думалас' / ни п'їду за н'ого / й край // а в'їн ниви́личкий був д'жен'жур //

дівчучка д'їв'чучка, -и, -и, ж., 'дівчина-підліток': Йа була ше ни зросла / а та́ка / д'їв'чучка / то вже ро́била в'їнаймах //

діди встають д'їди вста'їут', ◇ 'з'являються на горизонті великі купчасті хмари, які вважають провісниками дощу': ш'видче по́вир'тайс'а с'їном / бо о́но вже д'їди вста'їут' / йак на́мочит' / то знов з ним т'а́гац'а будиш //

дружчини д'ружчини, Ø, мн., 'частування (здебільшого солодоші), яким пригощає гостей на весіллі старша дружка': Спо́чатку мо́лода час'тує / а по́том д'ружчини / со́лодкий ст'їл / шо там д'ру́жка наго́товила / і во́на п'їдно́сит' чарку / а йїй кла́дут' г'рош'ї //

завальний за'вал'ний, -ого, -а, -е, -і, 'рясний (про урожай овочів)': Кар'тол'а цей год ни за'вал'на / ми йїї ш'видко ви́би'ри'єм / то той год була р'асна та до́вго йїї ви́би'рали //

зажитий за'житий, -ого, -а, -е, -і, 'заможний': а л'уди ж го́лодн'ї / т'ри́дц'ат' чит'вертий / ше ж то́д'ї ж йа́ке було в'ремн'а / та вс'ї ж із по́хорону / та д'ума́їут' / шо во́ни ж за'жит'ї та по́дб'їдат' //

заказатись зака'зац'а, док., неперех. 'передбачається, очікується': Фрукта на́че в'ц'ому го́ду зака'залас гар'нен'ка / о́но й ари́коски йа́к'їс' би́лин'д'ат' / і ви́шин'ї / та й йа́блун'ї цв'їли р'ас'нен'ко //

закидчина закид'чина, -и, ж., 'глина, якою закладали проміжки між вальками й деревиною під час будівництва хати': Йак ст'ро́їли хату / то во́на хоч закид'чину приту́лила / та хто там / во́на ж ка́ждий год з лу́зом хо́дила / і то д'їти / то лу́зо / а ро́бит' н'е //

закладщина заклад'щина, -и, ж., 'обряд закладання стін і частування перед початком будування хати': Була заклад'щина // йак ше ра́нч'ї ха́ти / то сто́їали на стов'нах // ха'з'айка сипала жито / де ма́лис'а бут' в'їкони //

за очі ловить ◇ за'оч'ї'ловит', 'привертає увагу надто яскравим візерунком на тканині': Йа та́кого ни лубл'у / так на́че п'лат'ачко й гар'нен'ке / то ма́тер'їя ж за'оч'ї'ловит' / ни хо́чу та́кого купл'ат' //

зашевкатися за'шевкац'а, -йус', -йес'а, док. — 'загубитися, заплутатись у гушавині': Ви́пустила гу́си'н'ат / то т'реба хо́дит' на́зири'ї / бо дес йак за'шевкайуц'а в куш'чах / по́пробуй знайди //

зосим зосим, -у, одн., 'тривала сварка між подружжям, напружені стосунки': хо́т'їли за'їхат' до Х'вед'а в го́ст'ї / а там са́ме зосим / та ми до́вго й ни були //

камбушки *камбушки*, -ів, мн., ‘гра п’ятьма камінцями так, щоб підкидаючи один із них, устигнути захопити жменюю решту (по черзі або разом) і зловити підкинутий’: *В д’єств і л’убила гул’ат’ у камбушк’ів / баби куц’і / ножика //*

капашитись *капашит’ся*, -ус’а, -ис’а, недок., ‘вередувати, обурюватися, виявляти спротив’: *Ти йо!му й готовиши / і п’идложуйиши шо луч’ін’ке / а в’ін ше й капашит’ся / все йо!му ни так //*

квит *квит*, -у, -и, ч., ‘повідомлення священику про бажання взяти шлюб’: *шчоб п’ін зв’інчав / то пода!ют’ квит / і в’ін кажду нид’іл’у читав / шоб до п’їтого кол’іна ни родич’і //*

ні мови ні глови *ни мови ни глови*, ‘нічого’: *Йак по!йхав Й!ван / та вже тиждин’ од !ого ни мови ни глови //*

партика *партика*, -и, -и, ж., ‘великий шматок хліба’: *одр’ізала партику хл’іба / та ку!сок сала / та часнику / то можна са!нат’ ц’ілий ден’ //*

печура *печура*, -и, ж., ‘ніша в бічній стіні погребя’: *Там тих за!руток у!же повно / п’іди в !огр’іб та поди!вис’а / і в печурах / і так на зимл’і сто!ят’ / а ти ше шос’ !хочиши за!криват’ //*

погулять *погулять*, -е, -у, док. – ‘подужати’: *Шо ти йо!му на!сипала ото ст’іки того боршчу / х’іба в’ін погулає !ого з!їсти //*

прутить *прутит’*, недок., неперех. – ‘швидко йти’: *о!но бач / спочатку Йур!ко п’ішов до !баби Л’уби / а за ним і Ма!рус’а Шус!тиха прутит’ //*

скабздить *скабздит’*, док., перех. – ‘приготувати якусь просту страву недбало, абияк’: *Хто там тим !д’ім’ам готовит’ / ото йа!когос’ !супу там скабз!дит’ на ц’ілий ден’ / !хочте !їїжте / !хочте !нийте //*

стрибалькуватий *стрибал’куватий*, -ого, -а, -е, -і – ‘видовжений, тонкий’: *Ка!пуста !наче зразу й гар!нен’ка за!зала!с’ / а це йа!кас’ поробила!с’а стрибал’ку!вата //*

укинуться *укинуц’ся*, док., неперех., ‘з’явитися (про симптоми хвороби чи її ускладнення)’: *а по!том у!же йак у!кинув!с’а / у!кинула!с’ тимпир!тура / шо йа й без соз!нан’!я //*

хорма *хорма*, -и, -и, ж. – ‘кругла жерстяна форма для випікання хліба’: *!Т’істо п’ід’їш!ло / т!реба !мазат’ !хорми та вироб!л’ат’ / і в пил’і вже наго!р’іло / хо!зи гн’ім ни вти!р’ат’ //*

цуцик *цуцик*, -а, ч. – ‘частина розпиляного дерева розмірів’: *По!йїду в л’іс / там !п’ісл’а !вирубки та!к’і цуцики пооста!вали!с’а / розко!л’у та на п’івз’їми !буде чим то!пит’ //*

Аналіз лексичного матеріалу виявляє своєрідність говірки с. Журавка Шполянського р-ну Черкаської обл. У ній засвідчена активізація творення синонімів і дублетів (*бл’узо // сорочка* ‘жіноча полотняна сорочка, відрізна по лінії грудей, з підплічкою’, *комнатні // лант’і* ‘легкі домашні кімнатні туфлі’, *жолубат’ // лушчит’* ‘виймати кісточки з вишень’), розширення семантичної структури лексем (*мазат’* ‘білити’, ‘укривати шаром глини’ ‘покривати шаром чогось рідкого чи жирного’, ‘бруднити’, ‘розпещувати, балувати’, ‘промахуватися (у полованні, грі)’). Активно функціонують у мовленні респондентів старшого віку архаїзми (*околот* ‘злегка обмолочена озима чи яра пшениця, яку використовують для годівлі худоби’, *перетика* ‘вузька смуга насаджень між городами’), регіоналізми (*ро!ковиче* ‘садиба, місце, де здавна стояв будинок родини’, *!исо* ‘пісно, неситно’, *сп’ідни!в’ідит’* ‘спровокувати на негарний вчинок’, *спли!ничитис’а* ‘хаотично сплестися, заплутатися’, *ку!йовдатис’а* ‘плескатися, купатися (про качок, гусей)’, *!п’іри!ати* ‘почати линяти, губити пір’я’).

Специфіку говірки репрезентують явища інших мовних рівнів – фонетики, акцентуації, морфології. Так, унаслідок опору середньонаддніпрянської й степової систем щодо проникнення іншодіалектних особливостей подільського говору виникли гіперичні явища, що, однак, не мають послідовного виявлення у фонетичній системі досліджуваної

говірки: м'якшення [р']: *гр'ад, комар', хабар', монастир'* (однак до *монастира*); перехід [у] > [о]: *ол'уг*; [а] > [о]: *кострул'а, оброкоци, Копітановка* (назва смт Капітанівка Кіровоградської обл.). Спорадично в говірці с. Журавка Шполянського р-ну засвідчено метатезу (*сошейна дорога, сошейка*); наявні специфічні акцентні ознаки (*документи*), зокрема й риси подільського діалекту – перенесення наголосу на останній склад (*завда^л'а, стака^лни*). У досліджуваній говірці засвідчено зміну граматичного роду лексем: жіночий > чоловічий (*скарла^л'ін*), чоловічий > жіночий (*пил', души*), жіночий > середній (*хл'ібино*), середній > жіночий (*крижма*) причиною якої, можливо, є міждіалектна взаємодія.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Отже, фіксація та лексикографічне опрацювання фактажу з говірки с. Журавка Шполянського р-ну Черкаської обл., з одного боку, засвідчує її специфіку, а з іншого – репрезентує типові риси мішано-перехідних говірок південної зони середньонадніпряньського діалекту: збереження архаїчних лексем, виникнення нових значень слів, відсутніх в інших діалектних ареалах і в літературній мові; фонетичних, граматичних, акцентуаційних варіантів номенів. Перспективною вважаємо подальшу якнай докладнішу фіксацію народного мовлення говірки. Її цінність особливо зростає з огляду на збільшення кількості інформації й посилення комунікативного впливу як на окрему людину, так і на масову свідомість діалектоносіїв з боку ЗМІ, внутрішньої й зовнішньої міграції; зменшення кількості сільського населення – носіїв діалектного мовлення.

Список використаної літератури

1. Лисенко П. С. Словник специфічної лексики правобережної Черкащини / П. С. Лисенко // Лексикографічний бюлетень. – Вип. 6. – К.: Вид-во АН УРСР, 1958. – С. 5–22.
2. Тищенко Т. М. Словник лексики бджільництва Східного Поділля / Т. Тищенко. – Умань: РВЦ «Софія», 2008. – 88 с.
3. Березовська Г. Словник одяг, взуття і прикрас східноподільських говірок / Г. Березовська. – Умань: Уманське комунальне видавничо-поліграфічне підприємство, 2010. – 348 с.
4. Ващенко В. С. Лінгвістична географія Наддніпрянщини: Лексичні матеріали / В. С. Ващенко. – Дніпропетровськ: Вид-во ДДУ, 1968. – 158 с.
5. Мартинова Г. І. Лінгвістична географія правобережної Черкащини / Г. І. Мартинова. – Черкаси: Відлуння, 2000. – 285 с.
6. Тищенко Т. М. Подільсько-середньонадніпряньське суміжжя в світлі ізоглос: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 – українська мова / Т. М. Тищенко. – Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова. – К., 2003. – 19 с.
7. Щербина Т. В. Ареалогія середньонадніпряньсько-степового порубіжжя: Монографія / Т. В. Щербина. – Черкаси: Видавель П. Андрощук, 2009. – 348 с.
8. Мартинова Г. І. Специфіка реєстру й тлумачення лексем у словнику середньонадніпряньських говірок // Г. І. Мартинова / Українська і слов'янська тлумачна та перекладна лексикографія. Леоніду Сидоровичу Паламарчукові / Інститут української мови НАН України; відп. ред. І. С. Гнатюк. – К.: КММ, 2012. – С. 177–185.
9. Гладкий П. Говірка с. Нехворощі Андрушівського району Бердичівської округи (кол. Житомирського повіту) / П. Гладкий // Український діалектологічний збірник / ред. О. Синявський, А. Кримський. – Кн. 2. – К., 1929. – С. 109–198.
10. Паламарчук Л. Словник специфічної лексики говірки села Мусіївки (Вчорайшенського району, Житомирської області) // Л. Паламарчук / Лексикографічний бюлетень Інституту мовознавства АН УРСР. – Вип. 8. – Київ, 1958. – С. 22–35.
11. Мельничук О. Словник специфічної лексики говірки села Писарівки (Кодимського району Одеської області) / О. Мельничук // Лексикографічний бюлетень Інституту мовознавства АН УРСР. – Вип. 2. – Київ, 1952. – С. 67–98.
12. Зеленько А. С. Словник специфічної лексики с. Чайкиного Новгород-Сіверського р-ну Чернігівської обл. // Методичні вказівки з діалектології української мови. – Луганськ, 1990. – С. 40–53.
13. Бичко З. М. Словник діалектної лексики с. Грабовець Стрийського району Львівської області / З. М. Бичко. – Львів: Вид-во Львів. ун-ту, 1992. – 26 с.
14. Сабадош І. В. Словник закарпатської говірки села Сокирниця Хустського району / І. В. Сабадош. – Ужгород: Ліра, 2008. – 408 с.
15. Вербовий М. Спроба характеристики говірки села Лозоватка Криворізького району Дніпропетровської області / М. Вербовий // «Ukrainistica». – Вип. 9, Кривий Ріг–Краків. – 2011. – С. 99–124.

16. Остап Л. Лексика села Стриганці як об'єкт лексикографічного опрацювання. Д. 1 (ДАВАТИ–ДВІЙНИЙ) / Л. Остап, Р. Остап // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія : Філологічні науки. Мовознавство. – 2013. – № 1 (250). – С. 79–85.

17. Говірки Черкащини : Збірник діалектних текстів (з додатком CD «Говірки Черкащини») / Упор. Г. І. Мартинова, Т. В. Щербина, А. А. Таран. – Черкаси : Видавець Чабаненко Ю. А., 2013. – 881 с.

References

1. Lysenko, P. S. (1958). Dictionary of the specific vocabulary of the right-bank Cherkasy region. *Lexiconographic bulletin. Edition 6*. Kiev. View of the Academy of Sciences of the USSR, 5–22 (in Ukr.)

2. Tishchenko, T. (2008). *Dictionary of vocabulary of beekeeping of the Eastern Podillya*. Uman: RVC «Sofia» (in Ukr.)

3. Berezovska, G. (2010) *Dictionary of clothing, footwear and ornaments of the Eastern Podillya dialects*. Uman: Uman community publishing and printing company (in Ukr.)

4. Vashchenko, V. S. (1968). *Linguistic geography of the Dnieper: lexical materials*. Dnipropetrovsk: View of DDU (in Ukr.)

5. Martynova, G. I. (2000) *Linguistic geography of the right-bank Cherkasy region*. Cherkassy: Echo (in Ukr.)

6. Tishchenko, T. M. (2003). *Podilya and Medium Dnipro adjoining in the light of isogloss: author's abstract from dissertation*. Candidate of Philological Sciences: 10.02.01 – Ukrainian language. National Pedagogical University named after Drahomanov M. P. Kiev (in Ukr.)

7. Shcherbyna, T. V. (2009). *Areology of the Middle Dnieper and Steppe borderlands: monograph*. Cherkasy: Publisher Androschuk P. (in Ukr.)

8. Martynova, G. I. (2012) Specificity of the register and the interpretation of lexems in the dictionary of the Middle Dnieper dialects. *Ukrainian and Slavic interpretative and translated lexicography*. Leonid Sidorovich Palamarchuk: Institute of the Ukrainian Language of the National Academy of Sciences of Ukraine. Ed. Hnatyuk I. S. Kiev: KMM, 177–185 (in Ukr.)

9. Gladky, P. (1929). Dialects of Nechvoroschi village in Andrushevsky district of Berdychiv district (ex-Zhytomyr county). *Ukrainian dialectological collection*. Ed. by Sinyavsky O., Krymsky A. Vol. 2. Kyiv, 109–198 (in Ukr.)

10. Palamarchuk, L. (1958). Dictionary of the specific vocabulary of the dialect of the village of Musiivka (Vchorayshensky district, Zhytomyr region). *The lexicographic bulletin of the Institute of Linguistics of the Academy of Sciences of the USSR*. Ed. 8. Kyiv, 22–35 (in Ukr.)

11. Melnichuk, O. (1952) Dictionary of the specific vocabulary of the dialect of the village of Pysarivka (Kodimsky district of Odessa region). *Lexicographic bulletin of the Institute of Linguistics of the Academy of Sciences of the USSR*. Edition 2. Kyiv, 67–98 (in Ukr.)

12. Zelenko, A. S. (1990). The dictionary of specific vocabulary of Chaikin village in Novgorod-Seversky district of Chernihiv region. *Methodical instructions on the dialectology of the Ukrainian language*. Luhansk, 40–53 (in Ukr.)

13. Bychko, Z. M. (1992). *Dictionary of dialect vocabulary of Grabovets village in Stryi district of Lviv region*. Lviv: Lviv University publishe, 26 (in Ukr.)

14. Sabadosh, I. V. (2008). *Dictionary of Transcarpathian dialects of Sokyrynitsa village of Khust district*. Uzhhorod: Lyra (in Ukr.)

15. Verbovy, M. (2011). An attempt to characterize the pronunciation of Lozovatka village in Krivorozhsky district of Dnipropetrovsk region. «*Ukrainistica*», Ed. 9, Kryvyi Rih-Krakow, 99–124 (in Ukr.)

16. Ostash, L. (2013). Lexika village of Striganki as an object of lexicographic processing. D. *Scientific Bulletin of the Lesya Ukrainka Eastern European National University*. Series: Philological Sciences. Linguistics. No. 1 (250), 79–85 (in Ukr.)

17. *Cherkasy region dialects: Collection of dialectal texts (with the addition of CD «Cherkasy dialect»)* Ypor. (2013) G. I. Martynova, T. V. Shcherbyna, A. A. Taran. Cherkasy: Publisher Chabanenko Yu. A. (in Ukr.)

SHCHERBYNA Tetiana Vasylivna,

Candidate of Philology, Associate Professor of the Department of Ukrainian Linguistics and Applied Linguistics at Cherkasy Bohdan Khmelnytsky National University

e-mail: Tanya_Bevz@i.ua

DIALECT DICTIONARY OF ZHURAVSKA VILLAGE IN SHPOLYANSKIY DISTRICT OF CHERKASSY REGION

Abstract. Introduction. *The dialectal vocabulary is now in the forefront of the interest of researchers in its semantics, structure, spatial arrangement and variation. In Ukrainian dialectology, numerous lexicographic general and thematic works from different language-territorial formations are known such as Polissian, Hutsul, Boykiv, East Slobozhanskiy, Eastern Podilya dialects, however, many dialectal arrays are left out of the linguists' attention, in particular the linguistically heterogeneous range of the Middle Upper Dnieper. It is important to study the native speakers' speech of a separate dialect,*

which belongs to the southern zone of the Middle- Upper-Dnieper dialect, Upper- Dnieper group of dialects of the eastern zone of the Middle Upper Dnieper and Steppe frontier.

The purpose of the article is to represent a fragment of the dictionary of mixed-transitional dialect of Zhuravka village, Shpola district, Cherkasy region, which is a part of the electronic dictionary of Cherkasy region dialects.

Main results of the research. In the given dictionary, the vocabulary of one dialect in accordance with modern approaches to lexicographic processing, together with the appellative vocabulary, includes surnames, street nicknames, micro toponyms, phraseologisms. Local vocabulary, semantic regionalisms, verbal elements of children's speech, phonetically modified by older respondents of lexeme-innovations were introduced into the vocabulary register.

The analysis of the lexical material revealed the peculiarity of the dialect in Zhuravka village of Shpola district of Cherkasy region. It witnessed the activation of the creation of synonyms and doublets, which arose as a result of laying on phenomenon areas of the Middle Upper Dnieper and Steppe dialects, and expansion of semantic structure of lexemes. Archaisms, semantic and lexical regionalism function actively in the speech of older respondents. Specificity of dialects represent phenomena of other language levels - phonetics - hyperizma, metathesis), stress, morphology (change of grammatical gender of lexemes).

Scientific novelty of research results. In the article, vocabulary material from the dialect is presented for the first time. Zhuravka village of Shpola district, Cherkasy region, the specificity of lexicon of dialect carriers was revealed, attention was paid to the phonetic, accent, morphological features of the vocabulary that arose as a result of inter dialectal interaction.

Conclusions and specific suggestions of the author. Learning the vocabulary of Zhuravka village of Shpola district in Cherkasy region made it possible to prove the preservation of archaic lexemes, linguistically significant manifestations of inter dialect interaction and language creation, which manifests in the existence of new words generated by dialect and is absent in other dialect areas and in the literary language. We consider promising the most detailed and thoroughly reported fixation of the national speech dialect. Its value increases especially because of the increase of the amount of information and strengthening of communicative influence of both the individual and the mass consciousness of dialect carriers by the media, internal and external migration, reducing number of rural population that is the speakers of dialectal speech.

Key words: dialect dictionary, vocabulary article, dialects of Cherkasy region, mixed-transitional dialect, Middle-Dnieper and Steppe frontier.

Надійшла до редакції 09.11.17

Прийнято до друку 16.11.17

УДК 811.161.2:81

ЮСІКОВА Олена Віталіївна,
кандидат філологічних наук, науковий
співробітник відділу діалектології
Інституту Української мови НАНУ,
e-mail: korespondentcom@gmail.com

**ТЕМПОРАЛЬНІСТЬ У ДІАЛЕКТНОМУ ТЕКСТІ-ОПОВІДІ:
ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ
(на матеріалі гуцульської говірки села Богдан Рахівського району
Закарпатської області)**

Стаття присвячена аналізу деяких особливостей функціонування темпоральних синтаксем у структурі діалектного тексту-оповіді. Аналіз здійснено в межах синтаксичної системи гуцульської говірки села Богдан Рахівського району Закарпатської області. Темпоральні адвербіативи розглянуті як основні засоби вираження темпоральності в межах тексту. Цікавою особливістю є представлення відношень темпоральної одночасності в тексті через контраст між двома точками на осі часу. Досліджуваний діалектний матеріал демонструє роль часового протиставлення, на основі якого побудована в діалектному тексті-описі характеристика груп